

OCTAVE MIRBEAU
EGY SZOBALÉÁNY NAPLÓJA

REGÉNY

FORDITOTTA
PODMANICZKY HORÁC

BUDAPEST, 1901
SACHS ÉS POLLÁK KÖNYVKIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-299-4 (online)
MEK-17856

Tekintetes Huret Gyula úrnak.

Kedves barátom!

Két réám nézve mérvadó körülmény indított arra, hogy e lap élére nevedet irjam. Első sorban értésedre akartam adni, hogy mennyire közel állsz szívemhez, másod sorban - és ezt nyugodt önérzettel mondom - mert te ezt a könyvet szeretni fogod. Ismétlem, te ezt a könyvet szeretni fogod, minden hibája daczára, mert tárgyát a mindennapi élettől lestem el. Fel fogod benne lelteni azt a felfogást, melyet mi ketten magunknak a mai társadalomról alkottunk... Folyton előttem lebegnek azok az alakok, melyeket te hosszú sociális és irodalmi munkásságod alatt lelki szemeim elé varázsoltál. Elrabortad nyugalmamat, mert előtted senki sem érezte mélyebben emberi szereplésünk szomorú és egyszersmind nevetséges voltát... Ez a szomorúság nevetésre késztet, ez a komikum könnyet fakaszt a nemesen gondolkodó ember szeméből, ezt a hangulatot, remélem meg fogod munkámban is találni.

barátod

Mirbeau Oktáv.

Ezt a könyvet, melyet „Egy szobaleány naplója” cím alatt adok ki, a valóságban B. Czeleszta kisasszony írta. Ő kért meg, hogy olvassam át, hogy javítsam ki egyes részeit. Eleinte ellenkeztem és nem ok nélkül, mert véleményem szerint ennek a könyvnek a maga eredetiségében meg lett volna a sajátos bája, ezen pedig én csak rontani fogok, ha hozzá teszek egyet-mást a saját gondolataimból. De B. Czeleszta kisasszony... igen csinos volt. Ragaszkodott kérélméhez. Nekem engedni kellett, mert hiába, én is ember vagyok...

Ezeket azért hoztam fel, hogy megelőzzem a szigorú és tudákos kritikusoknak ellenvetéseit.

M. O.

Egy szobaleány naplója.

I.

Szeptember hó 14-én.

Ma, szeptember 14-én, délután három órakor egy langyos esős napon foglaltam el új helyemet. Két év alatt ez már a második. Természetesen ide nem számítom azokat a helyeket, a melyeken a megelőző évek folyamán voltam, mert azokra már emlékezni sem tudok. Ah! Milyen arcokat, milyen rút lelkeket láttam már eddig... És még nincsen vége... Ha következtetést merek vonni abból a szédítő gyorsaságból, melylyel a cselédszerzőtől új helyemre és onnan ismét a cselédszerzőhöz rohantam, végig söpörve a várost a Bois de Boulogne-tól a Bastille-ig, az Observatoire-tól Montmartre-ig, a Ternes-től a Gobelins-ig, a nélkül, hogy valahol meg tudtam volna pihenni, - úgy arra a meggyőződésre kell jutnom, hogy a mai uraságokat nem lehet kielégíteni!... Hihetetlen igényeik vannak.

Helyemhez a Figaro kishirdetései révén jutottam, a nélkül, hogy urnőmet láttam volna. Néhány levelet váltottunk egymással, ez volt az egész. Be kell vallanom, hogy ez az eljárás igen veszedelmes, mert kellemetlen meglepetéseknek van az ember kitéve. Fel kell emlétenem, hogy urnőm szépen irt, stilusából azonban tétovázó és határozatlan jellemre következtettem... Ah! Levelében mennyi magyarázat, figyelmeztetés! Mert így, mert úgy!... Még nem tudom fősvény-e, az azonban bizonyos, hogy a papirost nem kiméli... Ugy látom a Louvreban veszi... Bár én nem vagyok gazdag, mégis jobban ügyelek ezekre az apróságokra... Peau d'Espagne-al szagosított levélpapirost használok; hol rózsaszint, hol halvány kéket. Bőségesen elláttam magamat urnőimnél... Van olyan is, a melyen grófi korona ékeskedik.

Most ime itt vagyok Normandiában, Mesnil Roy-ban. A birtok, melyet Prieuré-nek hívnak, nincs távol a községtől... Többet egyelőre alig tudnék mondani arról a helyről, hol ezentul lakni fogok.

Nem minden aggodalom és bánat nélkül jöttem ide, erre az elhagyott helyre. Mondhatom, hogy kissé megijeszt az, a mit eddig láttam; rettegve kérdelem magamtól, mi minden fog még velem itt történni... Már látom, hogy jót mentől kevesebbet fogok itt tapasztalni, de kellemetlenség az lesz bőven... Hiába, minket mindig ezzel fizetnek ki. Ha ezer közt egynek sikerül férjhez menni egy derék fiuhoz, vagy összeállni egy öreggel, a többbit bizonyára magával ragadja az élet örvénye, a nyomor. Végére is nem volt választásom, ez is jobb a semminél.

Nem ma kerültem először vidékre. Négy évvel ezelőtt is voltam egy ilyen helyen... Oh! De nem sokáig... és egészen különleges körülmények közt... Ugy emlékszem még arra a kalandra, mintha tegnap történt volna. Habár a részletek némileg sikamlósak, sőt rettenetesekek, el fogom mondani. Egyébiránt figyelmeztetnem kell olvasóimat, hogy mikor e lapok irásába fogtam, elhatároztam, miszerint kimélettel sem magam, sem a szereplő személyek iránt nem leszek. Természetem teljes őszinteségével fogok tárgyalni mindent és ott, a hol kell, azzal a nyersséggel, melyre az élet tanított. Én nem tehetek róla, ha az egyes személyek megfosztva a külső meztől, levetkőztetve, oly rothadt szagot terjesztenek maguk körül.

Ime a történet:

A cselédszerzőnél felfogadott egy termetes gazdasszony. Szobaleánynak szegődtem el Tourkin tartományba Rabour M.-hez. A feltételek elfogadása után abban állapotunk meg, hogy akkor és akkor érkezem hozzájuk. Ez meg is történt program szerint.

A pályaudvaron, átadva jegyemet, a kijárat előtt találtam egy vörös, vastag képű kocsisfélét, ki megszólított:

- Talán kegyed Rabour urnak uj szobaleánya?

- Igen, én vagyok.

- Van podgyásza?

- Igen, van.

- Adja ide a feladó bárczát és várjon be itt...

Az alkalmazottak barátságos tisztelettel Louis urnak czimezték. Kikereste málhámat és feltétette a sorompó előtt várakozó angol taligára.

- Nos, szálljon fel.

Helyet foglaltam mellette és elindultunk.

A kocsis figyelemmel kísért szeme szögletéből. Én is vizsgálni kezdtem. Azzal rögtön tisztába jöttem, hogy egy otromba, faragatlan paraszttal van dolgom, ki még nem szolgált nagy házaknál. Ez a körülmény kelletlen benyomást tett rám. Hiába, szeretem a szép cselédruhákat. Rajongok a fehér bőr nadrágért, mely izmos idomokat takar. Ezen a Louis uron semmi sikk, szürke vászon ruhája csak úgy lóg rajta; lapos fényezett bőrsapkája körül kettős arany zsinór; durva kezét nem fedi keztyü. Milyen izlés! Mennyire hátra vannak az emberek ebben a fészekben! Még hozzá kell tennem, hogy arcza magába zárkózott, nyers jellemre vall, bár nem lehet rossz ember. Ismerem már ezt a fajtát. Az első napok alatt haragosak, később azonban rendbe jő minden. Sőt gyakran jobban, mint az ember akarná.

Szóvalanul ültünk sokáig. Ő adta az előkelő kocsis, a gyeplőt magasan tartotta, ostorával játszott... Mennyire nevetséges volt!... Én komolyságot erőszakoltam magamra, néztem az egyhangu vidéket; unalmas egymásutánban mezők, fák, házak, mint mindenütt. Egy dombhoz érve, lépésre fogta lovát, gunyos mosolylyal fordult hozzám:

- Legalább hozott magával egy rakás czipőt?

- Hogyne! mondám csodálkozva a kérdés felett, de még inkább a hang miatt, melylyel előadta... Miért kérdezi ezt tőlem? Ez egy kissé ostoba dolog, ilyet kérdezni, bácsikám!...

Gyengén meglökött könyökével. Tekintetében, melylyel végig mért, éles iróniát, némi kárörömet véltem felfedezni. Kitörő jókedvvel kiáltott fel:

- Nem rossz!... Ugy adja, mintha semmit sem tudna!...

Erre csettintett egyet a nyelvvel, mire lova újra ügetni kezdett.

A dolog nagyon kíváncsivá tett. Mit jelentsen ez? Talán semmi fontossága sincs. Azt gondoltam, hogy ez a jó ember kissé ostoba, hogy nem tud asszonyokkal beszélni, így talán nem talált más tárgyat a beszélgetéshez. De különben sem óhajtottam ezt a társalgást folytatni.

Rabour ur birtoka különben csinos és elég nagy. A zöldre festett lakóházat pompás virágágyak veszik körül, a háttérben fenyőfa csoportok emelkednek, kellemes illatot terjesztve. Imádom a mezőt, de csodálatosképpen lehangol és elszomorít. Egészen el voltam kábulva, mikor beléptem az előcsarnokba, hol a gazdasszony várt, ki Párisban a cselédszerzőnél felfogadott. A nagy ég a megmondhatója... már akkor gyanakodnom kellett volna, mert feltűnően érdeklődött minden apróság iránt. De hiába tapasztal az ember rosszabbnál rosszabbakat, mindent tudni nem lehet... Nekem a gazdasszony már akkor sem tetszett, mikor a cselédszerzőnél megláttam; itt határozott ellenszenvet kezdtem iránta érezni, megundorodtam rettenetes kinézésétől. A kérdéses asszonyság termete vastag, dereka rövid volt, alakját

egészen felfujta a sárgás színű zsir. Fejéhez simított deresedő haja, alaktalan melle, puha, nedves és átlátszó kezei csak növelték az iránta érzett ellenszenvet. Szürke szeméből hideg, számító és aljas gonoszság fénylett. Nyugodt és kegyetlen tekintetétől, melylyel lelkem mélyét kutatta, majdnem elpirultam.

Egy kis nappali szobába vezetett és magamra hagyott. Azt mondta, hogy gazdám beszélni óhajt velem, mielőtt szolgálatomat megkezdem.

- Az ur még nem látta magát, tette hozzá. Az igaz, hogy én felfogadtam, de végre is szükséges, hogy tetszését elnyerje...

Körülnéztem a szobában. Ritkán látott rendet és tisztaságot találtam benne. A butorzat, az ajtók, a padló csak úgy fénylett a tisztaságtól akár a tükör a falon. A párisi házaknál divatos nehéz szöveteknek, kézi munkáknak, apró csecsebecséknek itt nyoma sincs. Itt minden arra vall, hogy a jómódu lakók értenek a kényelem megszerzéséhez. Itt rendes és nyugodt életet élnek az emberek. Mennyire fogom én itt magamat unni!

Uj gazdám belépett. Milyen furcsa emberke volt és mennyire mulattatott!... Képzelnék el egy gondosan öltözött, frissen borotvált, rózsás színű, kis öreget. Tartása egyenes, mozdulatai élénkek, csupa élet. Menés közben úgy ugrált, mint egy szöcske a mezőn. Kimondhatatlan előzékenységgel fogadott.

- Hogy hívják, gyermekem?

- Czelesztának, uram.

- Czeleszta,... mondá... Czeleszta?... Az ördögbe!... Szép név, nem állítom az ellenkezőt, de nagyon hosszú, gyermekem, nagyon hosszú. Én Marinak fogom szólítani, ha megengedi. Ez is szép név és rövid. Minden szobalányomat Marinak hívtam. Ez régi szokásom, melytől nem szeretnék eltérni. Inkább lemondanék magáról.

Az uraságoknál mindenütt divik ez az ostoba szokás, hogy nem szólítják a cselédet igazi nevén. Én tehát annál kevésbé csodálkoztam ezen, mert eddig már a naptár minden szentjének nevét viseltem.

- Így tehát nincsen ellene kifogása, hogy én Marinak szólítsam? Megegyeztünk?

- Szívesen, uram.

- Szép leány... Engedékeny... Jól van, jól van!

Igen tisztelettudóan és előzékenyen beszélt, a nélkül, hogy szemével végig futott volna természetesen, derekamon és szoknyámon, mint azt rendszeren az urak tenni szokták. Alig nézett rám. A mióta belépett a szobába, szemét le nem vette cipőmről.

- Van más cipője? - kérdezte rövid szünet után, mely alatt észrevettem, hogy tekintete szokatlan fényt kapott.

- Más nevem, uram?

- Nem, gyermekem, más cipője...

Ajkán többször végig huzta vékony nyelvét, mint azt a macskák szokták tenni.

Nem válaszoltam rögtön. A cipőnek említése, mely eszembe juttatta a kocsisnak gunyos mosolyát, kihozott sodromból. Tehát lenne ennek valami értelme? Ostromolni kezdett kérdéseivel, végtére is felelni kellett, bár kissé rekedt és zavart hangon válaszoltam, mintha valami édes bünt készültem volna meggyónni.

- Igen, uram, van más is...

- Fényezettek?
- Igen, uram.
- Nagyon szépen fényezettek?
- De igen, uram.
- Jól van, jól van... sárga bőrből?
- Olyan nincs.
- Kell, hogy legyen... majd én adni fogok.
- Köszönöm, uram!
- Jól van, jól van... Hallgass!

Elfogott a félelem, mert szemei gyanus fényben kezdtek égni, arcza vérvörös lett. Homlokáról verejték gyöngyözött. Azt hittem össze fog esni, már majdnem segítségért kiáltottam. A roham azonban megszűnt, pár perc múlva fáradt hangon szólalt meg. Ajka szélén még észre lehetett venni kevés habot.

- Semmi... már vége... Értsen meg, édes gyermekem, nekem rögeszméim vannak... Ugy-e bár az én koromban ez már megbocsátható? Így nem helyeselhetem azt, hogy egy nő maga tisztítsa cipőjét, annál kevésbé az enyémet. Én nagyon tisztetem a nőket, Mari, én ezt nem tűrhetem... Én fogom fényezni a maga apró kedves kis cipőit. Én fogom őket gondozni... Jól értsen meg... Minden este lefekvés előtt be fogja hozni cipőit szobámba, le fogja őket tenni az ágy mellett az asztalkára, reggel pedig, mikor bejön az ablakokat kinyitni, elviheti őket.

Miután a csodálattól tágra nyílt szemekkel állva maradtam, még hozzátette:

- Lássuk csak!... Nem valami nehéz dolgot követelek... Végére is természetes dolog... És ha, igen kedves akar lenni...

Élénk mozdulattal rántott elő zsebéből két aranyat, melyet kezembe nyomott.

- Ha kedves és engedelmes lesz, akkor gyakran fog ilyen kis ajándékokban részesülni. Fizetését havonta a gazdasszonytól fogja kapni... Én tőlem azonban gyakran számíthat kisebb ajándékokra. És viszontszolgálat fejében mit kértem én magától?... Ugy-e nem valami nagy dolgot?... Vagy talán olyan különös lenne, Istenem?

Ujra felizgatta magát. Szempillái úgy vertek, mint a falevél a vihar szelétől.

- Mari, miért hallgatsz? Mondj valamit... Miért nem lépsz egyet? Járj egy kicsit, hadd lássam őket mozogni... hadd lássam őket élni... azokat az apró cipőcskéket.

Letérdelt, megcsókolta cipőimet. Lázas ujjakkal tapogatta, simogatta őket. Könyörögve fordult felém, siró gyermek hangján esdekelt:

- Oh! Mari... Mari... a kis cipőidet... add ide tüstént... rögtön... mindjárt... akarom, add ide nekem...

Erőtlen voltam. Megbénultam az ámulattól... Nem tudtam élek-e vagy alszom. Az ur szemeiből csupán két vörös sávú fehér gömböt láttam, szája tajtékzott.

Végre elrohant cipőimmal; két órára bezárkózott szobájába.

- Nagyon megtetszett az urnak, szólt a gazdasszony, miközben a házat mutatta. Iparkodjék, hogy így maradjon... A hely kitűnő...

Négy nappal később, mikor reggel a szokott időben bementem az ablakokat nyitni, majd elájultam a képtől, melyet megpillantottam. Az ur meghalt!... Félig kitakarva ott feküdt az

ágyon; tagjain már érezni lehetett a halál merevségét. Ugy látszik, küzdelem nélkül mult ki. Körülötte semmi rendetlenség; a lepedőn semmi nyoma a kétségbeesés szülte dulakodásnak, mely a végső percekben az embereket meg szokta lepni, még kezei sem voltak ökölbe szorítva, hogy megvívjon a halállal... Arczának szederjes színe nélkül azt hittem volna, hogy alszik; de az a kékesbe játszó szín, mint a kökényé, kizárt minden tévedést.

A látvány, mely szemem elé tárult, még nagyobb iszonyatba ejtett, mint meghalt uramnak arcza... Fogai közé szorítva tartotta egyik cipőmet és pedig oly erősen, hogy kénytelen voltam borotvával körülvágni a bőrt, hogy eltávolítsam onnan...

Nem vagyok szent... Sok embert láttam életemben, következésképpen tapasztalatból ösmerem az örültségeket és piszkosságokat, melyre képesek... De olyant, mint az én uram? Oh! Igazán!... Mégis furcsa, hogy még ilyen is van a világon!... Nem tudom, honnan veszik elő képzelő tehetségüket ezek az emberek, mikor a jó és a kellemes sokkal egyszerűbb...

Itt ugyan ilyesmi nem fog előfordulni... Ezek egészen más emberek. Jobbak-e vajjon? Vagy rosszabbak?... Erről még sejtelmem sincs...

Egy dolog már régóta bánt. Talán már előbb szakítanom kellett volna ezzel a piszkos életmóddal. Társnőim közül sokan hagyták el helyüket, hogy szerencsét próbáljanak a mulató világban, pedig - dicsekvés nélkül legyen mondva - kevésbé előnyösen néztek ki, mint én. Ha nem vagyok az, a mit csinosnak neveznek, úgy kinézésemmel bizonyára többet érek; szerénység nélkül mondhatom, hogy tartásomat, izlésemet már sok nagyvilági delnő és cocotte irigyelte meg. Talán kissé magas vagyok, de derékban vékony és arányos... Gyönyörű szőke hajam van, szemem sötét kékszinű, szám merész vágású... Modoromban sok eredetiség van, beszédem szellemes és egyszersmind meleg, mit a férfiak nagyon kedvelnek. Sikereim lehetnek volna. Eltekintve attól, hogy a kínálkozó alkalmat idáig mindig elszalasztottam, még ezenkívül féltem is... Féltem, mert nem lehet tudni, hogy ez az út hová vezet... Annyi nyomort láttam már... Annyi keserű vallomást hallottam már!... Ezután a kórház, melyet csak kevesen tudnak elkerülni!... E szomorú kép leghátulsó részén Saint-Lazare fenyegető körvonalai emelkednek!... Ettől megfagy a vér ereimben!... Különben ki biztosíthatott volna arról, hogy a világban olyan sikereim lettek volna, mint a milyenek szobaleány koromban voltak?

Annak a különös befolyásnak kulcsa, melyet mi a férfiakra gyakorlunk, bármennyire szépek és szellemesek legyünk is, nem áll mindig rendelkezésünkre... Nagy befolyást gyakorol erre a társaság is, melyben élünk... De függ még a szokásoktól, az izléstől, az ösmerősök erkölcsi nivójától, de főképpen urnőnktől és azoktól a vágyaktól, melyeket asszonyaink környezetükben felébreszteni képesek. Mikor a férfiak minket szeretnek, rendszerint urnőnket szeretik bennünk, érzelmeiket a titokzatosság ingere hatalmasan felkorbácsolja...

De van itt még más is. Daczára hányt-vetett életmódomnak, lelkem mélyében megőriztem vallásos hitemet, mely eddig szerencsésen megóvott a végleges bukástól, mely a tátongó örvény szélén mindig megállított... Oh! Ha nem állna rendelkezésünkre a vallás; az imádság a templomban, mikor a kétségbeesés határához jutottunk, mennyivel szerencsétlenebbek lennénk; ha nem támogatná hitünket a szent szűz, páduai szent Antal... Hogy hová jutnánk és mivé lennénk ezek nélkül, annak csak a nagy ég a megmondhatója!...

Végre - és ez a legfőbb - semmivel sem védhetném magamat a férfiak ellen... Önzetlenségemnek és az ő vágyaiknak áldozatul esnék... Sokkal szerelmesebb természetű vagyok, sem hogy hasznot tudnék a szeretetből huzni... Nem tudnék pénzt kérni attól, ki feltárja előttem a gyönyör ragyogó kapuját; ez az érzés erősebb, mint én... mikor azok a szörnyetegek hozzám szólnak... mikor nyakamon érzem szakálluk simogatását, leheletük melegségét... akkor megszűnök gondolkozni... elvesztem öntudatomat, áldozata leszek azoknak, kiknek valamit megtagadni ilyenkor úgy sem lennék képes...

Ime itt vagyok a Prieuré-ben. De mit is várok?... Az igazat bevallva, magam sem tudom. A legokosabb lesz erre nem is gondolni és a jó szerencsére várni. Talán így lesz legjobban... Feltéve, hogy holnap reggel már, asszonyom egy szavára, és idáig üldözve az engem minden lépten-nyomon követő balszerencse által, ne legyek kényszerítve arra, hogy itt hagyjam a házat! Őszintén bevallom, ez nagyon untatna... Egy idő óta fájdalmat érzek derekamban és gyomrom körül, néha gyengeség lepi el egész testemet; emésztésem rendetlen, emlékező tehetségem fogy; kedélyem izgatott, idegesebb és idegesebb leszek. Az előbb is, mikor a tükörbe néztem, úgy találtam, hogy vonásaim fáradtságot árulnak el, és arcom színe, melyre oly büszke voltam, elvesztette hamvát, majdnem fakó lett... Talán öregszem már?... Még nem akarok vénülni. Párisban nem igen kimélheti az ember magát. Nem telik az időből. Az élet ott túl lázas, túl zavart... Reggeltől estig túl sok emberrel érintkezel, túl sok élvezetben van részed, túl sok a váratlan... Menned kell akaratom ellenére... Itt pedig a nyugalom, és milyen csend!... A levegőnek, melyet belélegzek, jónak és egészségesnek kell lennie... Oh! Bárha megpihenhetnék itt egy kissé!...

Egyelőre még nem sokat bízom benne. Urnóm mindenesetre előzékeny hozzám. Elég kedves volt többször megjegyezni, hogy bámulja természetem, hogy azzal, a mit rólam hallott, nagyon meg van elégedve... Oh! Szegény feje, ha tudná mily befolyást gyakorolhatunk mi, ha azt akarjuk, hogy rólunk jót gondoljanak... Különösen bámulatba ejti őt egyszerű keresetlen eleganciám. De különben urnőink az első napon rendesen kedvesek *szoktak lenni*... A mi uj, az szép is... Ösmerjük már *ezt a nótát*... Holnap azután egészen más szelek fujnak, azt is tudjuk... Erre annál is inkább el lehetek készülve, mert asszonyomnak hideg, kemény tekintete van, a mi nekem sehogy sem tetszik... Szemei visszatükrözik fősvény, gyanakvó, kutató természetét. De még túl vékony száraz ajkát sem szeretem... Az ő ajkán a legédesebb szó is kemény sértésként hangzik, beszédmodora éles, hangja üvölt. Mikor engem hasznavehetőségem, multam felett kikérdezett, oly nyugodt és alattomos szemtelenséggel mért végig, akár egy öreg pénzügyőr. Már akkor gondolkodóba ejtett.

- Nem tévedhetek... Változatosság kedvéért ismét egy olyanra akadtam, ki minden este eldugja a kulcsokat, megszámlálja a koczkaczukrot, ki jeleket csinál a palaczkokra... Hagyjuk! Hagyjuk! Mindig a régi nóta, csak a versek változnak...

Végleges ítéletemet azonban még későbbre halasztom, még nem mondok le minden reményről. Annyi tekintet után, mely eddig lelkem legmélyebb titkát kutatta, egyszer - és ezt az ember soha sem tudhatja, - talán én is fogok találni egy sorsom felett szánakozó, baráti szívet... A remény olcsó, nem kerül pénzbe, tehát türelemmel fogok várni...

Még egészen kábult voltam a négy órai uttól, melyet harmadik osztályban tettem meg és a nélkül, hogy a konyhában egy szelet vajas kenyérral kínáltak volna meg, urnóm előhívott, végig hurczolt az egész házban, a padlástól a pinczéig, hogy rögtön tisztába jöjjenek teendőmmel. Oh! Nem vesztegeti az idejét, sem az enyémet...

Milyen nagy ez a ház! Mennyi folyosója, mennyi kamrája van!... Oh! Szépen köszönöm! Négy inas sem lenne elég ahhoz, hogy tisztán tartsa. A földszint roppant terjedelmes, mert a házhoz jobbról és balról terrasse alakban még két külön álló pavillon van építve, mely a főhomlokzatnak mintegy folytatását képezi. Az épület maga két emeletes, ezt a két emeletet fogom szünet nélkül járni. Asszonyomnak az a rettenetes gondolata támadt, hogy a fehérneműt egy, a szobáink mellett levő helyiségben helyezte el, hogy annál inkább szeme előtt legyek, mert itt fogok dolgozni. A folyosók telve vannak szekrényekkel, a régi divatu óriási méretű szekrények ezernyi kisebb nagyobb fiókkal... Ebben az utvesztőben soha sem fogom magamat kiismerni...

Urnóm, mikor egyet-mást mutatott, mindig lelkemre kötötte.

- Édes leányom, erre jól vigyázzon, ez egy nagyon szép darab... Ez nagyon ritka, édes leányom... Az nagyon drága, édes leányom...

Mintha nem volna képes becsületes nevemen szólítani, ez az „édes leányom ide, édes leányom oda” végtére is idegessé tesz. De ez még hagyján volna, ha nem olyan sértő büszke hangon mondaná. Ez a parancsot rejtő hangsúly rögtön elidegenít minket urnóinktól, elkészeríti a legjobb akaratot, ez az oka egyszersmind annak a mély gyűlöletnek, melylyel oly gyakran viseltetünk egymás iránt. Mi lenne akkor, ha én őt viszonzásul „kis mamának” hívnam?... A „nagyon drágának” említését is abban hagyhatná... Minden tárgyra, a mi az övé, még olyanokra is, melyek alig érnek két garasnál többet, azt szokta mondani, „ez nagyon drága”. Az embereknek fogalmuk sincs arról a hűségről, mely egy háziasszonyban elfér... Végre is szánalmat keltő... Mikor egy kőolajlámpa kezelését magyarázgatta, mely különben éppen olyan közönséges volt, mint a többi, nagyon a lelkemre kötötte:

- Édes leányom, vegye tudomásul, hogy ez a lámpa igen drága, ha elromlanék Angolországba kellene küldeni, mert csak ott tudják kijavítani. Ugy vigyázzon rá, mint a szemefényére...

Kedvem lett volna visszavágni:

- Hé! Mondd csak kis mamám... és az éjjeli edényed... talán az is nagyon drága?... Azt is Londonba kell küldeni, ha kicsorbult?

Ez már mégis sok!... Mennyi rögeszméjük van, hogy felfújják a legcsekélyebb dolgot. Ha elgondolom, hogy ezt mind csak azért teszik, hogy minket megalázzanak és elkészerítsenek!

A ház belső berendezése már nem valami híres. Bizony nem értem miért olyan büszke.

Kivülről, nagy terjedelmű facsoportjaival, melyek méltóságteljesen veszik körül, nagy kertjével, melynek a patak irányában egyenletes esése van, szép, eleven zöld pázsitjával, még mutat valamit... De belül... szomorú, minden ize recseg, ropog, dohos szagu... csupa patkányfészek, a meredek, nyaktörő falépcsőknek deszkája már kopott, ha rálépsz összeomlással fenyeget... A folyosók alacsonyok és sötétek, a puha futó szőnyeg helyét rosszul összeillesztett kőburkolat foglalja el, mely vörös színnel van bemázolva, olyan sikos, mint a jég. A válaszfalak, melyeket vékony száraz fákból róttak össze, a szobáknak olyan kinézést kölcsönöznek, mint egy hegedű belseje, bennük minden zaj viszhangra talál... Milyen nyárspolgáriás mind ez!... A butorzat cseppet sem párisias... A butorok régi divat szerint gyöngyházbetétesek; a szövetekbe már terjedelmes lyukakat rágott a moly, a függönyök kopottak, színevesztettek; a karosszékek és pamlagok furcsán néznek ki vékony, hosszú lábaikon, a fa alkatrészeket a szű koptatja. Mennyi bajom lesz nekem ezzel a limlommal!... Én, a ki annyira szeretem az élénk színeket, a széles és kényelmes pamlagokat, melyeken oly édesen lehet nyugodni, és mindama divatos, gazdagon diszitett apróságokat, melyekkel párisi divathölgyeink oly remekül tudják szobájukat díszíteni, ismétlem, én itt ebben a környezetben egészen boldogtalannak érzem magamat... Attól félek, hogy ezt soha sem fogom tudni megszokni. Már hiába, egy bizonyos kényelmet nem tudok nélkülözni; ellenszenvet érzek minden iránt, a mi a múlt századokra emlékeztet.

Urnóm sem öltözködik úgy, mint az Párisban divat. Ruhái teljesen izléstelenek: meglátszik rajtuk, hogy nem ismeri nagy divatkereskedéseinket... Daczára annak, hogy látszat szerint válogatós öltözködésében, mégis legalább tíz évet maradt el a divat mögött... Pedig nem festene rosszul, ha összeszedné magát, legalább elfogadható kinézése lenne. Legnagyobb hibája az, hogy nem képes rokonszenvet kelteni, hogy semmiben sem tud nő lenni. Arczának vonásai eléggé szabályosak, szép, természetes színű szőke haja van, bőre kifogástalan... kissé talán túl üde kinézésű, és mintha valami veszedelmes természetű belső betegség bántaná... Az ilyen fajta asszonyokat már ismerem, engem már nem téveszt meg ragyogó kinézésük. Rózsát mutat kivülről, de rothadt belülről... Ezek gummi övek, sérvkötők nélkül még egy lépést sem tudnának tenni. Láttam eddig elég ily titkos használatra készült szerszámot... Ez azonban

cseppet sem akadályozza meg őket abban, hogy a világban bizonyos szerepet vigyenek. Sőt! A többenél rendszeresen negédeesebbek. Flirtelés tekintetében lefőzik összes versenytársaikat, közszemlére hozzák festett bájaikat; nincsen az a fiatal leány, ki szemével úgy tudna játszani, mint ők. Pedig a legtöbbször pénzért lehetne mutogatni a muzeumokban... Az embernek bizony vajmi kevés öröme van bennük, és nem mindig kellemes dolog őket kiszolgálni.

Hangulatából ítélve, mostani urnőmnél is sejtek valami szervezeti rendellenességet... Arcz-kifejezéséből, testének erőltetett mozgásából csalhatatlan következtetést merek vonni arra, hogy ő soha sem ösmerte a szerelmi vágyat észbontó árnyalataival... Egész lényében van valami az aggszüzek savanyu kedélyéből; száraz mumiára emlékeztet, pedig ez a szökéknél ritkaság. Bizonyára nem az én urnóm ájulna el a kéjes izgatottságtól szerelmesének karjai közt egy oly gyönyörű zene hallatára, mint például a Fauszté. Oh nem! Ő nem tartozik azokhoz a csunya arczu asszonyokhoz, kiknek arczát oly széppé teszi a szerelmi láng, kiket az érzés nem sejtett varázserőhöz juttat... Egyébiránt neki sem hiszek... Ösmertem már sokkal szigorubb kinézésűeket is, olyanokat, hogy jelenlétükben még valami kellemes dologra sem mert az ember gondolni, pedig milyen gyalázatosságra voltak képesek...

Urnóm hiába iparkodik kedves lenni, látom, hogy nem őszinte, bármennyire takarja... Én igen rossznak, sőt gonosznak tartom; csunya jellem, kegyetlen szív... Ugy képzelem, hogy mindig nyakán ül az embernek, csak azért, hogy bosszantsa... Szinte hallani vélem, hogy: „ért maga ehez, édesem”? vagy „ért maga ahoz, édesem”? Továbbá: „szokott-e törni?” „Gondos-e?...” „Van-e jó emlékezőtehetsége?” „Rendet tud-e tartani?” Soha sincs ennek vége! Vagy: „Szereti-e a tisztaságot? Mert én erre sokat adok. Annak, a ki a tisztaságot szereti, hajlandó vagyok sokat elnézni.” Vajjon minek tart ő engem? Talán egy jött-ment parasztleánynak, vagy egy vidéki bonne-nak?... A mi pedig a tisztaságot illeti, azt már ismerem. Ezen lovagolnak valamennyien, pedig néha, mikor az embernek alkalma van szennyesüket látni... mennyi piszok kerül napfényre!

Mikor urnóm megmutatta öltözőszobáját, én nem láttam ott sem fürdőkádat, sem azokat a nélkülözhetetlen apróságokat, melyekkel minden asszony rendelkezik, ha csak valamit ad személyére... Nem láttam én még egy közönséges illatszert rejtő üvegcsét sem, pedig mennyire szeretek én ezekkel a szépítő szerekkel babrálni... Alig várom már, hogy asszonyomat vetköztessen, azt hiszem, kitűnően fogok mulatni... Szép dolgokat fogok látni!...

Este, éppen teritettem, mikor az ur belépett az ebédlőbe... Vadászatról jött... Szép, magas férfi, széles vállakkal, erős, tömött fekete bajuszszal. Arczának színe barna... mozdulataiban kissé nehézkes, talán közönséges, egyébként jó embernek képzelem... Bizonyára nem lángész, mint Lemaitre Gyula ur, kit annyiszor kiszolgáltam a Kolumbusz Kristóf-utcában, de Jauzé M. urra sem hasonlít és mégis rokonszenves a megjelenése... Hatalmas termete kiváló erőre vall, haja sűrű és tömött, lábai izmosak, husos ajka vörös, jókedvű kifejezést kölcsönöz arczának... vele már tisztában vagyok!... Rögtön észrevettem orráról, melynek erősen érzékies vágása van, szeméről, melylyel oly édesen és barátságosan tud tekinteni... Ugy hiszem, még nem láttam embernél oly sűrű szemöldököt, mint gazdámnál, sem olyan szőrös kezét... Mint rendszeren az értelmiség alacsony fokán, de hatalmas erejű embereknél szokott lenni, úgy ő is a végtelenségig félszeg és gyámoltalan.

Mikor engem meglátott, kellemes meglepetést, sok jóakaratot, jóindulatot árult el, de volt tekintetében egy kis szemtelenség is, mikor szemét természetesen felejtette, néma hódolata azonban cseppet sem volt sértő.

Rögtön tisztában voltam azzal, hogy gazdám eddig nem sok olyan szobalányt látott, mint én. Kétségen kívül bámulatba ejtettem, erős benyomást tettem reá, Kissé zavarban volt, mikor megszólított:

- Ah!... Ah!... Maga az új szobaleány?...

Derekammal előre hajoltam, lesütöttem szemeimet; szerény, alázatos és legédesebb hangommal válaszoltam:

- Igen, uram, én vagyok...

Dadogva folytatta:

- Így tehát megérkezett?... Nagyon jól van... nagyon jól van...

Még valamit hozzá akart tenni, még keresgélt valamit, de ékesszólás híjján nem talált semmit...

Roppant jól mulattam zavarán... Rövid szünet után ismét megpróbálkozott:

- Így tehát Párisból jött?

- Igen, uram...

- Nagyon jól van... nagyon jól van...

Végre neki bátorodott:

- Hogy hívják?

- Czelesztának, uram.

Kezét dörzsölte, hogy bátorságot öntsön magába. Azután folytatta:

- Czeleszta!... Ah! ah!... Nagyon jól van... Nem közönséges név... szép név, az igaz!... Feltéve, hogy feleségem másképpen nem fogja hívni... megvan az a rossz szokása...

Alázatos önérzettel válaszoltam:

- Urnőm rendelkezésére állok teljesen...

- Kétségen kívül... kétségen kívül... De nagyon szép neve van...

Alig tudtam a nevetést tartani... Az ur fel és alá kezdett járni a szobában. Egyszerre leült egy székre, kiterjesztette lábait. Bocsánatot kérő és esdeklő hangon fordult hozzám:

- Nos, Czeleszta... mert én mindig Czelesztának fogom szólni... legyen oly jó és segítsen lehuzni csizmámat... Remélem nem lesz terhére?

- Semmi esetre...

- Nézze, ezek az átkozott csizmák roppant nehezen jönnek le.

Kecses, sőt kihívó mozdulattal térdepeltem le előtte; mialatt sáros és nedves csizmáinak lehuzásánál segédkeztem, teljesen jól éreztem nyakamon forró leheletét, szinte látni véltem kíváncsi tekintetét, melylyel derekam körvonalait kutatja, és mindazt, a miről magának a testhez simuló ruhán át fogalmat alkothatott... Egyszerre suttogni kezdett:

- Sapristi! Czeleszta... be jó illata van...

A nélkül, hogy felemeltem volna szememet, az értelmetlent adtam:

- Nekem, én, uram?

- Bizonyára... maga-magának... Parbleu! nem is a lábomnak...

- Oh! Uram!...

És ez az „Oh, uram” egyrészt tiltakozás akart lenni lábai javára, másrészt barátságos figyelmeztetés, jobban mondva bátorítás szívélyességeért...

Vajjon megértett-e?... Ugy hiszem - igen, mert nagyobb nyomatékkkal és bizonyos szerelmes dadogással hangjában, ismételte:

- Czeleszta!... magának kitünő illata van!... kitünő illata van!...

Ah! Ah! Végre is tüzet fog a vastag apuska... Értésére adtam, hogy sértve érzem magamat tolakodása által és aztán hallgattam... A mennyire félénk és a mennyire keveset ismeri az asszonyok fogásait, zavarba jött... Bizonyára megijedt, hogy kelleténél többet engedett meg magának. Egyszerre más tárgyra terelte a beszélgetést:

- Mit gondol, megszokik itten, Czeleszta?

Miféle kérdés? Hogy új helyemet meg fogom-e szokni?... Ajkamba haraptam, hogy ne nevessek. Bolond gondolatai vannak az öregnek... Az igazat bevallva, kissé buta lehet...

Nem tesz semmit. Nekem tetszik. Durva magaviselete is hatalmas testi erőre vall... egész lénye az erőszakos hím benyomását teszi. Nem mondhatnám, hogy nekem ellenszenves lenne...

Mikor megszabadítottam csizmáitól, hogy a jó benyomást, melyet reá gyakoroltam, meg is tartsa, én is egy kérdéssel fordultam hozzá:

- Uram, ugyebár vadászik? Jó eredménnyel vadászott ma?

- Folytonosan üldöz a balszerencse, Czeleszta - válaszolt gazdám egyet bólintva fejével. - Csupán a mozgás kedvéért teszem, hogy járjak... Nem szeretek otthon maradni, nagyon unom magamat...

- Unatkozik, uram!

Néhány szó után előzékenyen javította ki magát:

- Azaz... unatkoztam... Mert ezentul... ime!...

Végre ostoba és szánalmat gerjesztő mosolylyal tette hozzá:

- Czeleszta?...

- Uram?...

- Legyen jó és adja ide a papucsomat! Bocsánatot kérek...

- De uram, hiszen ez a kötelességem...

- Igen, megtalálja balra a lépcső alatt a kis sötét kalukában...

Ugy gondolom, hogy ennél a bácsinál mindent elérhetek. Nincsen benne kétszínűség, nyílt kártyákkal játszik... Ah! Mindenre rá lehet venni!

Az egyszerű ebéd, mely nagyjából a megelőző nap maradékaiból állott, csendesen, minden említésre méltó esemény nélkül folyt le.

Az ur valósággal falja az ételeket, urnőm csupán megpiszkálja a tálát, miközben unottan néz maga elé, mintha semmivel sem lenne megelégedve... Étkezéskor egy egész gyógytárt kell terítéke mellé tenni, hol az egyik porból, hol a másik üvegcséből tölt cseppeket az ételébe. Nagyon keveset beszéltek, az a kevés is helybeli emberekre és viszonyokra vonatkozott, a mi engem éppen nem érdekelt. Csupán annyit értettem az egészből, hogy nem igen látnak vendégeket házuknál. Különben észrevehető volt, hogy nem arra gondolnak, a mit beszélnek.

Engemet figyeltek, természetesen különböző álláspontból indulva ki: urnőm kevélyen, mintha nyársat nyelt volna, folyton erősödő ellenséges hangulattal már azokra a gonoszságokra gondolt, a melyekkel engem agyon fog kinezni. Az ur alattomosan hunyorgatott a szemével, közben kezemet nézegette. Igazán nem értem, hogy miért izgatja annyira a férfiakat a kezem

nézése?... Én adtam azt, a ki nem vesz észre semmit... Mentem és jöttem méltóságteljesen, hideg közönnyel, mint a ki távol áll az ő apró fondorkodásaiktól... Oh! Ha vesémbé láthattak volna, ha olvasni tudtak volna lelkemben, a mint én néztem az ő kártyájukba!...

Az asztalnál nagyon szeretek felszolgálni. Ott tudja meg a cseléd uraságának minden bűnét, baját. Eleinte elővigyázatosak, egymásra ügyelnek, apródonként elfelejtik jelenlétünket, természetessé válnak. Ilyenkor festék és fátyol nélkül tanulmányozhatjuk őket, nem gondolnak arra, hogy valaki settenkedik körülöttük, ki hallja és megjegyzi a legapróbb fekete foltot, a legkisebb hibát, életüknek legrejtettebb sebhelyét és mindazt a piszkot és gyalázatot, a mely a becsületes embereknek tiszteletre méltó agyában elfér. Mi összegyűjtjük ezeket az önvallomásokat, elhelyezzük őket emlékezetünkben, hogy szükség esetén felhasználhatók legyenek. Rettenetes fegyver ez a leszámolás napján! Milyen édes a bosszu annyi megaláztatás után...

Bevallom, a mai és első érintkezés alkalmával nem tudtam magamat kellőképpen tájékozni... Annyit kiéreztem, hogy nem szeretik egymást, hogy az ur nem számít a háznál, hogy reszket felesége előtt, mint egy kis gyermek... A háztartás urnóm körül forog... Ah! a szegény ember nem igen lehet jókedvű. Furcsa dolgokat láthat és hallhat minden nap. Remélem lesz annyi szerencsém, hogy ilyenkor én is ott legyek.

A gyümölcsnél urnóm, ki az egész ebéd alatt folyton kezemet, karomat és derekamat nézegette, egyszerre éles hangon szólított meg.

- Nem szeretem, ha illatszert használnak.

Nem válaszoltam, úgy tettem, mintha nem rám vonatkozott volna a megjegyzés. Ezért újra megszólított:

- Megértett, Czeleszta?

- Jól van, asszonyom.

Rögtön az urra néztem, vajjon milyen arcot csinál, úgy látszik szereti a jó illatot, az enyémet legalább mindenestre. Két könyökével az asztalon látszólag közönyösen figyelt egy elkésett darázsra, mely a gyümölcsös tál körül repdesett. Nyomasztó csend uralkodott az ebédlőben, a tárgyak és butorok körvonala apródonként elmosódott az esthomályban. Mintha a mennyezetről valami megfoghatatlanul szomorú, valami megmagyarázhatatlanul nyomasztó hangulat bocsájtkozott volna le erre a két élő lényre. Hiába kértem magamtól, hogy miért élnek ezek, hogy mit csinálnak e földön.

- Czeleszta, a lámpát!

Urnóm hangja volt, mely a sötétben még érdekesebb árnyalatot kapott, mint rendesen. Szinte megrettentem.

- Jól látja, hogy már sötét van... Nem helyes, hogy erre is nekem kell figyelmeztetnem... Remélem, utoljára történik...

Mikor a lámpát gyújtottam, azt a bizonyos drága lámpát, melyet csak Londonban lehet javítani, kedvem lett volna odakiáltani az urnak:

- Várj egy keveset, öregem, ne félj semmitől... ne essél kétségbe. Én majd teszek róla, hogy kedvedre szagolhasd azt az édes illatot, melyet annyira megkedveltél, melytől most oly galádul akarnak megfosztani... Megigérem, hogy meg fogod találni hajamon, kezemen, számon, egész lényemen... Ne félj semmit, majd megmutatjuk annak a vén bábának... erről felelek!

Hogy hallgatag fohászomnak észrevehető kifejezést adjak, végig simítottam az urnak a karját, mintegy véletlenségből, mikor a lámpát az asztalra helyeztem...

A konyha nem vig. Kivülem még két cseléd van, egy szakácsnő, ki mindig morog és egy kertész-kocsis, ki soha sem szól egy szót sem. A szakácsnét Mari-nak, a kertész-kocsist Józsefnek hívják. Ostoba parasztok mind a ketten... De milyen kinézésük van! A szakácsnő kövér, puha alaktalan hustömeg, vastag nyaka körül piszkos sárga kendőt visel, mintha hetek óta ezzel törülgette volna edényeit. Óriás méretű derekát szennyes, zsirfoltos kék ing fedi. Rövid szoknyája alól kilátszik vastag lába, melyet szürke színű kötött harisnya fed. A férfin rövid ujjú ing, előtte kötény, lábán faczipő. Arcza frissen van borotválva, szája körül ideges rángatózás, mely rossz kifejezést ad ábrázatjának. Kigyószerű mozdulatai vannak, mint egy sekrestyésnek... Így néznek ki társaim.

A cselédek számára nincsen külön étkezőhelyiség. A konyhában ebédelünk azon az asztalon, melyen a szakácsné egész napon át vágja a hust, tisztítja a halat, aprítja a zöldséget, hol gömbölyü és kövér ujjával keveri a mosléknak valót. Ez már igazán nem járja... Az égő tüzhely fojtóvá teszi a szoba levegőjét... Zsirszagu itt minden, mintha avas mártást használnának az ételekhez. Mialatt étkezünk egy fazékból, melyben a kutyák számára főzik a levest, rettenetes szagu, orrfintorító büz készlet a köhögésre... Rosszul lesz az ember tőle!... A fogházban jobban gondját viselik a raboknak, a kutyáknak jobb dolguk van ketrecükben, mint nekünk...

Szalonnás káposztát tálaltak számunkra, csemege gyanánt bűdös sajtot kaptunk... Ital gyanánt savanyu almabort adtak... Semmi egyebet. A teríték összeroppedezett mázu cserépedényekből áll, a villa és kanál ónból készült.

Nem akartam mindjárt az első napon panaszkodni. De enni sem tudtam. Hogy még jobban tönkre tegyem gyomromat! Köszönöm!...

- Miért nem eszik? - kérdezte a szakácsné.

- Nem vagyok éhes.

Igen méltóságos hangon mondhattam azt... Mari rögtön morogni kezdett:

- Talán szarvasgomba kellene a kisasszonynak?

Büszkén, sok önérzettel, a nélkül, hogy megharagudtam volna, válaszoltam:

- Elég szarvasgombát ettem már életemben... Nem mindenki mondhatna ennyit magáról...

Erre elhallgatott.

A kertész-kocsis ezalatt nagy darab szalonnákat tömött szájába és hamisan pislogott rám. Nem tudnám megmondani miért, de ennek az embernek a tekintete kellemetlen... zavarba hoz némasága. Csodálatba ejt mozdulatainak ruganyossága, frissége, pedig már nem lehet fiatal... Derekának hullószerű mozgása van... Roppant érdekel... Dus haja, alacsony homloka, ferde szeme, kiálló arczcsontja, erős és kemény álla különös kinézést ad neki... nem tudom szókkal kifejezni... Jó ember-e vajjon?... Vagy gonosz?... Nem tudok vele tisztába jönni. Mégis különös, hogy valaki ennyire lekösse figyelmemet. Remélem, hogy idővel ez meg fog szünni.

Csupán arról tudok magamnak számot adni, hogy ismét élénk és nagyító képzelő tehetségemnek csalapintasága lesz, mely vagy túl szép, vagy túl rút színben akarja a tárgyakat és embereket látni. Így történhetett, hogy abból a nehézkes Józsefből is mindenáron egy regényhóst akart faragni, pedig ő belőle sem lesz soha világhi.

Az ebéd vége felé József, a nélkül, hogy egy szót is szólt volna, kötényének zsebéből kihuzta a Libre Parole-t, melyből teljes figyelemmel olvasni kezdett. Mária egészen előzékeny és barátságos lett attól a két pohár almabortól, melyet öblös torkán eresztett le. Széjjel-terpeszkedve székén, felgyürt ujjakkal, meztelen karral, főkötőjét félretolva kócos fején,

kérdegetni kezdett, hogy honnan jöttem, hol voltam, hogy jó helyeken voltam-e és hogy antiszemita vagyok-e? Egy ideig egészen kedélyesen beszélgettünk Én is tettem néhány kérdést a házat illetően, hogy jönnek-e gyakran vendégek és miféle emberek, hogy az ur szokott-e udvarolni a szobaleányoknak, hogy urnőmnek van-e szeretője?...

Ah! Látni kellett volna József arcát, kit kérdéseim zavartak az olvasásban... Hogy meg voltak botránkozva, milyen szánalmasan néztek ki! Hihetetlen, mennyire hátra maradnak az emberek a vidéken... Nem tudnak semmit... nem látnak semmit... nem értenek semmit... meghökkennek a legegyszerűbb dologtól... Bármilyen becsületesen ostoba legyen is József ur, bármilyen erényes legyen is látszat szerint, senki sem fogja velem elhíttetni azt, hogy Mária-nak nem udvarol és pedig nem minden eredmény nélkül... Nekem nem kellene!... Még akkor sem, ha ő lenne az egyetlen férfi e földön...

- Fel lehet ismerni, hogy Párisból jött, nem tudom kitől, vetette szememre a szakácsné.

József fejét csóváltatva, csupán ennyit tett hozzá:

- Az bizonyos!...

Erre tovább olvasta ujságát. Mária nehézkesen kelt föl székéről, levette a fazekat a tüzről... Többet nem beszélünk...

Eszembe jutott utolsó helyem és Jean ur, az inas, ki oly előkelően festett fekete bajszával, gondozott fehér kezével. Nincs az az asszony, kinek oly szép bőre lett volna. Oh! Oly szép fiu volt Jean ur, oly vig, kedves és gyengéd, mikor esténkint nekünk a Fin de Siècle-t olvasta fel. Mily szép történeteket tudott mondani, mily érzékeny és szép dolgokat tudott mesélni. Mindig tudtuk, hogy az ur kivel levelez. Ma megváltozott minden!... Hogyan történhetett, hogy én oly messzire szakadtam el mind attól, a mit annyira szerettem?

Sirni szeretnék.

E sorokat is egy piszkos kis szobában írom, melyen keresztül fuj a téli szél, mely ki van téve nyáron a nap perzselő hevének. Az egész butorzat egy régi vaságyból és egy fehér fából készült rozoga szekrényből áll, még nem szólnék, ha be lehetne zárni, ha elég hely volna benne ruháim számára... A világítást egy füstölgő fagygyu gyertya szolgáltatja sárgaréz tartóján... Igazán sirni tudnék... Ha folytatni akarom ezt a naplót, ha el akarom olvasni a regényeket, melyeket magammal hoztam, ha kártyát akarok vetni, akkor a saját keserves keresetemből vehetek gyertyát... Mert a mi a gyertyákat illeti, azokat urnőm kulcs alatt tartja.

Majd iparkodni fogok holnap egy kis rendet csinálni. Ágyam fölé fogom akasztani sárgarézből vert feszületemet, a kandallóra fogom helyezni a festett porcellánból készült szent szűzet. Még fogok helyet találni azczképeimnek, a dobozoknak és a többi apró csecse becsének, ezekkel talán becsalok egy kis fényugárt ebbe a siralomházba.

Mária szobája mellettem van. Gyenge deszkafal választ el tőle, mindent át lehet hallani... Ugy képzeltem, hogy József, ki kint lakik valamelyik cselédházban, majd eljön látogatást tenni Mariannehoz. De nem... Marianne sokáig forgolódott szobájában... Sokat köhögött, köpött, a székeket lökdöste, sok zajt csapott... Most azonban már horkol... Bizonyára nappal találkoznak!...

Egy kutya ugat valahol a mezőn... Két óra lesz már nemsokára, a világosságom is elfogy... Én is le fogok feküdni... Már érzem, hogy aludni nem fogok tudni...

Ah! Mennyire meg fogok itt vénülni ebben a putriban!... Ez mégis sok!